

האמנה בדבר זכויות הילד

תפוצה: כללית
16 בספטמבר 2024

מקור: אנגלית

הוועדה בדבר זכויות הילד

מסקנות מסכמות לגבי הדוחות התקופתיים המשולבים החמישי והשישי של ישראל*

I. מבוא

1. הוועדה בדקה את הדוחות המשולבים החמישי והשישי של ישראל¹ בישיבותיה ה-2830 וה-2831², שנערכו בימים 3 ו-4 בספטמבר 2024, ואימצה את המסקנות המסכמות שהוצגו בישיבתה ה-2846, שנערכה ב-13 בספטמבר 2024.

2. הוועדה מברכת על הגשת הדוחות התקופתיים המשולבים החמישי והשישי של המדינה החברה ועל התשובות בכתב לרשימת הנושאים³, והתוספת לרשימת הנושאים⁴ אשר אפשרו הבנה טובה יותר של מצב זכויות הילדים במדינה החברה. הוועדה מביעה את הערכתה לדיאלוג שנערך עם המשלחת של המדינה החברה.

3. יחד עם זאת, הוועדה מצרה עמוקות על התכשופות החוזרות ונשנות של המדינה החברה של חובותיה המשפטיות במסגרת האמנה בשטחים הפלסטיניים הכבושים (להלן: "השטחים") (כך במקור א.ר.) בהתבסס על עמדתה כי האמנה "אינה חלה... על אזורים מעבר לשטחה הלאומי של מדינה" וכי "לא נועדה לחול במצבים של סכסוך מזוין"⁵, וכי הדין ההומניטרי הבין-לאומי הוא הדין הרלוונטי והספציפי החל ברצועת עזה ובגדה המערבית (כך במקור – א.ר., להלן: "איו"ש"). בנוסף, הוועדה מצרה על המידע המוגבל שהתקבל לגבי מצב הילדים החיים בשטחים עקב עמדה זו. עמדת הוועדה היא כי התכשופות של המדינה החברה לתחולת האמנה אינה יכולה לשמש כהצדקה להפרות החמורות והעקביות של זכויות האדם הבין-לאומיות והדין ההומניטרי. בעניין זה, הוועדה מציינת את פסיקות בית הדין הבין-לאומי לצדק (ICJ), לרבות חוות הדעת המייעצת (AO) שלו מיום 19 ביולי 2024 בנוגע להשלכות המשפטיות הנובעות מהמדיניות והפרקטיקות של ישראל בשטחים, כולל מזרח ירושלים, לפיה "הכלים הבין-לאומיים של זכויות אדם חלים ביחס לפעולות המבוצעות על ידי מדינה בהפעלת סמכות השיפוט שלה מחוץ לשטחה", במיוחד בשטחים כבושים, וכי ההגנה המוצעת באמנות זכויות האדם אינה פוסקת במקרה של סכסוך מזוין או כיבוש, וכי המדינה החברה נותרת מחויבת לאמנות זכויות האדם הבין-לאומיות שהמדינה החברה צד להן ביחס להתנהלותה כלפי השטחים. הוועדה, בהתאימה את עמדתה לעמדת ה-ICJ, חוזרת ומדגישה כי האמנה חלה על כל הילדים בכל עת והיא חלה באופן ישיר בכל השטחים בהם המדינה החברה מפעילה שליטה אפקטיבית, ומזכירה למדינה החברה את חובותיה המשפטיות הן במסגרת האמנה והן במסגרת הדין ההומניטרי הבין-לאומי הנוגעות לילדים בשטחים.

* אומצו על ידי הוועדה במושב התשעים ושבעה (26 באוגוסט – 13 בספטמבר 2024).

¹ CRC/C/ISR/5-6

² ראו CRC/C/SR.2798 וכן CRC/C/SR.2799.

³ CRC/C/ISR/RQ/5-6

⁴ CRC/C/ISR/RQ/5-6/Add.1

⁵ CRC/C/ISR/5-6, סעיף 9; CRC/C/ISR/RQ/5-6, סעיף 18.

II. אמצעי המשך שננקטו והתקדמות שהושגה על ידי המדינה החברה

4. הוועדה מברכת על האמצעים השונים שננקטו על ידי המדינה החברה ליישום האמנה, לרבות חוק חסיון ראיות (טיפול נפשי בהליכים פליליים שעניינם עבירות מין או עבירות אלימות חמורה במשפחה), חוק שירותי רווחה לאנשים עם מוגבלות, חוק סמכויות לשם מניעת ביצוע עבירות באמצעות אתר אינטרנט, חוק המועצה לגיל הרך, חוק אומנה לילדים, חוק זכויות התלמיד המתוקן, חוק עבודת נשים המתוקן, חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים המתוקן, חוק העונשין המתוקן, חוק הסיוע המשפטי המתוקן, חוק הפיקוח על מעונות יום לפעוטות, החלטת ממשלה מס' 550 היוצרת תוכנית חומש (2022-2026) שכותרתה "תקדום - התקדמות", תקנות עבודת נוער המתוקנות, והחלטת ממשלה מס' 2487 בדבר מתן שירותי תמיכה נוספים למעונות בתל אביב-יפו עבור פעוטות ותינוקות של הורים ללא מעמד חוקי.

III. גורמים וקשיים המעכבים את יישום האמנה

5. הוועדה מציינת את ההשפעות החמורות במיוחד של מתקפת הטרור שבוצעה על ידי חמאס וקבוצות פלסטיניות חמושות אחרות ב-7 באוקטובר 2023 ואת הסכסוך המזוין המתמשך, אשר הוביל להפרות חמורות של זכויות ילדים ומהווה מכשול משמעותי ליישום הזכויות המעוגנות באמנה. הוועדה מדגישה כי הכיבוש הנמשך, והרחבה נוספת של ההתנחלויות הבלתי חוקיות (כך במקור – א.ר.), של המדינה החברה, בשטחים וברמת הגולן הסורית הכבושה (כך במקור – א.ר.), מהווים הפרות חמורות של זכויות הילדים החיים באזורים אלה ובני משפחותיהם, ופוגעים במימוש זכויותיהם במסגרת האמנה. בעניין זה, הוועדה מזכירה למדינה החברה את ההמשכיות של ההתחייבויות בתחום זכויות האדם הבין-לאומיות וכי זכויות המעוגנות באמנה ובפרוטוקולים האופציונליים שלה חלות בכל עת על כל הילדים. הוועדה מזכירה בנוסף למדינה החברה את אחריותה להגן על האוכלוסיות שבתחום שיפוטה ובשטחים שעליהם המדינה החברה מפעילה שליטה אפקטיבית, ולנקוט בצעדים מידיים להפסקת השימוש בכוח מופרז וקטלני כלפי אזרחים ולמנוע אלימות נוספת נגד ילדים, כולל הרג, פציעה, עינויים והתעללות.

IV. נושאים עקרוניים של דאגה והמלצות

6. הוועדה מזכירה למדינה החברה את האופי הבלתי ניתן לחלוקה והתלות ההדדית של כל הזכויות המעוגנות באמנה, ומדגישה את חשיבותן של כל ההמלצות הכלולות במסקנות המסכמות הנוכחיות. הוועדה מסבה את תשומת ליבה של המדינה החברה להמלצות הנוגעות לתחומים הבאים, אשר לגביהם יש לנקוט באמצעים דחופים: אי אפליה (סעיף 18), הזכות לחיים, הישרדות והתפתחות (סעיף 21), עינויים ויחס או ענישה אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים (סעיף 30), בריאות הנפש (סעיף 38), ניהול הליכים בעניינם של ילדים (סעיף 49) והפרות זכויות ילדים בשטחים, לרבות רצועת עזה ואיו"ש (סעיפים 51, 53 ו-55).

A. אמצעי יישום כלליים (סעיפים 1, 4, 42 ו-44 (6))

המעמד המשפטי של האמנה

7. הוועדה קוראת למדינה החברה להבטיח את היישום המלא של האמנה בשטחים - איו"ש, כולל מזרח ירושלים, ורצועת עזה - ולוודא שכל הילדים שבסמכות שיפוטה ותחת שליטתה האפקטיבית ייהנו מהזכויות המעוגנות באמנה באופן מלא.

חקיקה

8. הוועדה מזכירה את המלצותיה הקודמות⁶ וממליצה עוד כי המדינה החברה:

- (a) תשלב באופן מלא את האמנה בחקיקה הלאומית, ותבצע סקירה מקיפה של כל החקיקה כדי להתאימה לאמנה ולטפל בחוסר התאמה;
- (b) תבטיח את היישום היעיל של ההנחיות ליישום חוק זכויות הילד, לרבות

הערכת ההשפעה של הצעות חוק ממשלתיות על זכויות ילדים במהלך שלב ההכנה, ותפתח נהלי חובה להערכת ההשפעה על זכויות הילד במדיניות הנוגעת לילדים;

(c) תוודא כי כל הילדים בשטחים מטופלים כילדים ומקבלים הגנה בהתאם לאמנה.

מדיניות ואסטרטגיה מקיפה

9. בהזכירה את המלצותיה הקודמות⁷, הוועדה ממליצה למדינה החברה לפתח ולאמץ מדיניות ותוכנית פעולה מקיפות בנושא זכויות הילד, שיכסו את כל התחומים באמנה ואת הפרוטוקולים האופציונליים שלה, בהשתתפות הילדים, תוך הצבת יעדים ספציפיים, מוגבלים בזמן וניתנים למדידה.

תיאום

10. הוועדה מברכת על הקמתה של היחידה הממשלתית לתיאום זכויות ילדים ונוער ועל וועדת המנכ"לים בדבר זכויות ילדים ונוער, וממליצה שהמדינה החברה תוודא כי עומדים לרשות ועדות אלה סמכויות ומשאבים המספקים לתיאום כל הפעילויות הנוגעות ליישום האמנה בכל המגזרים ובכל הרמות.

הקצאת משאבים

11. הוועדה, המודאגת מההשפעה העמוקה של הסכסוך המזוין על המשאבים הזמינים לילדים, מזכירה את המלצותיה הקודמות⁸ וממליצה כי המדינה החברה תשלב גישה המבוססת על זכויות ילדים בתהליך קביעת תקציב המדינה, וכן:

(a) תטמיע מערכת מעקב להקצאה, שימוש ומעקב אחר משאבים לילדים, במטרה לצמצם פערים ולהבטיח שוויון, ולהעריך כיצד השקעות בכל המגזרים משרתות זכויות ילדים;

(b) תגדיר הנחיות תקציביות עבור כל הילדים, תוך מתן תשומת לב מיוחדת לילדים במצבים מוחלשים, שעשויים לדרוש אמצעים חברתיים מתקנים, ותבטיח כי הקצאות אלה יהיו מוגנות גם במצבי משבר.

איסוף נתונים

12. הוועדה מזכירה את הערתה הכללית מס' 5 (2003) וממליצה כי מדינה החברה:

(a) תפתח מערכת מרכזית לאיסוף נתונים המקיפה את כל תחומי האמנה והמחולקת לפי גיל, מין, מוגבלות, מיקום גיאוגרפי, מוצא אתני, לאום ורקע חברתי-כלכלי;

(b) תשפר את איסוף, ניתוח ושיתוף מידע הנוגע לבריאות הנפש, מערכת המשפט החלה על ילדים ומצבם של ילדים מבקשי מקלט ומהגרים, ילדים בשטחים וקבוצות אחרות של ילדים במצבים פגיעים, במטרה לחזק את יישום האמנה.

גישה לצדק וסעדים יעילים

13. הוועדה ממליצה כי המדינה החברה:

(a) תמשיך לוודא כי לכל הילדים ישנה גישה ל: (i) מנגנוני תלונות חסויים, ידידותיים לילדים ועצמאיים בכל המסגרות, לרבות בתי ספר, בתי ספר דתיים, בתי ספר צבאיים, מסגרות טיפוליות וחלופות מעצר, לצורך דיווח על כל צורות אלימות, ההתעללות, האפליה והפרות אחרות של זכויותיהם; וכן (ii) תמיכה וייצוג משפטי, ייעוץ וסעדים תואמי גיל, לרבות פיצויים ושיקום;

(b) תפיץ באופן נרחב מידע על המנגנונים הקיימים לדיווח על הפרות, אלימות, התעללות וכל צורות האפליה, ותספק מימון משמעותי במטרה להבטיח כי שירותים כאלה נגישים, חסויים, ידידותיים לילדים ויעילים;

(c) תבטיח הכשרה שיטתית ומחייבת לכל אנשי המקצוע הרלוונטיים העובדים עם ילדים לגבי הליכים וסעדים ידידותיים לילדים, זכויות ילדים והאמנה.

מעקב עצמאי

⁷CRC/C/ISR/CO/2-4, סעיף 10; CRC/C/15/Add.195, סעיף 13(b).

⁸CRC/C/ISR/CO/2-4, סעיף 14.

14. תוך הבעת דאגה עמוקה מהיעדר מוסד לאומי לזכויות אדם העומד בדרישות עקרוניות פריז, ומהיעדרן של חקירות עצמאיות ביחס להאשמות על הפרות של זכויות אדם ופשעי מלחמה שבוצעו על ידי הכוחות החמושים וכוחות הביטחון, הוועדה קוראת למדינה החברה:

(a) להקים מוסד עצמאי עבור ילדים, בהלימה מלאה לעקרוניות פריז, עם הסמכות לפקח ולהעריך את ההתקדמות ביישום האמנה ברמה הלאומית והמקומית ולקבל, לחקור ולטפל בתלונות של ילדים בצורה הרגילה לילדים;

(b) לחקור את ההאשמות על הפרות זכויות אדם ופשעי מלחמה שבוצעו על ידי הכוחות החמושים וכוחות הביטחון.

הפצת האמנה והעלאת המודעות

15. הוועדה ממליצה כי המדינה החברה תחזק את תוכניות העלאת המודעות שלה, לרבות מסעות להעלאת המודעות, בשיתוף עם ארגוני החברה האזרחית, על מנת להבטיח שהאמנה והפרוטוקולים האופציונליים יהיו זמינים בעברית, ערבית ובמתכונות נגישות, ומוכרים באופן נרחב על ידי ילדים, הורים והציבור הרחב.

שיתוף פעולה עם החברה האזרחית

16. הוועדה מביעה דאגה עמוקה מהחשיקה המצמצמת והמגבילה את פעילות החברה האזרחית הפועלת בנושא זכויות ילדים, וכן מההטרדות וההתקפות כנגד ארגונים אלו, פעולות התורמות לפיצול משפחות, טראומה פסיכולוגית ודיכוי זכויות הילדים לחופש הביטוי והתאספות שלווה. תוך אזכור המלצותיה הקודמות⁹ הוועדה קוראת שוב למדינה החברה:

(a) לבטל חוקים וסעיפי חוק המפריעים לפעילות החברה האזרחית בנושא זכויות ילדים, לרבות חוק יסודות התקציב, החוק למניעת פגיעה במדינת ישראל באמצעות חרם, חוק העמותות, חוק המאבק בטרור וחוק הכניסה לישראל;

(b) להבטיח כי החקיקה למניעת טרור אינה משמשת לדיכוי חופש הביטוי וההתאספות והזכות לפרטיות של ילדים, וכי האמצעים נגד טרור הם מידתיים ועומדים בקנה אחד עם שלטון החוק, זכויות האדם וחירויות היסוד;

(c) להפסיק פרקטיקות העולות לכדי הפחדה, השתקה או הפרת הזכויות של מגני זכויות האדם של ילדים ושל החברה האזרחית הפועלת למען זכויות ילדים, לרבות הטרדה, מעצר שרירותי, מעצר, הפללה ותיוגם כ"מחבלים".

(d) לחקור באופן מיידי ועצמאי את כל התקיפות המדווחות והטענות על הגבלות, הפחדה, איומים והטרדה של ארגונים בלתי ממשלתיים, מגני זכויות אדם, לרבות מגני זכויות אדם של ילדים, ופעילי החברה האזרחית בתחום זכויות האדם, ולהבטיח כי תהא להם גישה הולמת לצדק וסעדים יעילים, וכי האחראים יובאו לדין;

(e) להבטיח כי החברה האזרחית ומגני זכויות האדם, לרבות מגני זכויות אדם של ילדים, יכולים לקדם זכויות ילדים מבלי להיות נתונים להטרדות;

(f) להגדיל את המשאבים המוקצים לארגונים בלתי ממשלתיים לפיקוח וקידום זכויות ילדים, ולערב באופן שיטתי את כלל הארגונים הבלתי ממשלתיים הפועלים למען זכויות ילדים, לרבות אלה העוקבים אחר מצב זכויות הילדים בשטחים, בפיתוח, יישום, פיקוח והערכה של חוקים, מדיניות ותוכניות הנוגעות לילדים.

B. עקרוניות כלליים (סעיפים 2, 3, 6 ו-12)

אי-אפליה

17. הוועדה מציינת את הקמתה של היחידה לתיאום המאבק נגד גזענות ואת תוכנית הפעולה להתמודדות עם גזענות נגד אנשים ממוצא אתיופי, אך מציינת כי היא עדיין מודאגת מאוד מהנושאים הבאים:

(a) אפליה מתמשכת בחוק, לרבות חוק יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי, ובפועל כלפי ילדים שאינם יהודים, במיוחד ערבים,¹⁰ בדואים, ילדים מבקשי

⁹ CRC/C/ISR/CO/2-4, סעיף 18.

¹⁰ נציין כי בחלק מהמקרים בו ציינה הוועדה את המונח פלסטינים (Palestinian) כוונתה היא לערביי ישראל. בשל כך הותאמו חלק מהמינוחים בהמשך הטקסט – א.ר..

מקלט, ילדים של מהגרי עבודה וילדים בשטחים;

(b) סטריאוטיפים גזעניים ושלייליים כלפי קבוצות ילדים אלה, אשר יש להם השפעה מפלה על גישתם לרישום לידה, חינוך, בריאות ושירותים חיוניים אחרים.

18. הוועדה מזכירה את הממצאים של חוות הדעת המייעצת של ה-ICJ מיום-19 ביולי 2024, לפיה החקיקה של המדינה החברה והאמצעים שהיא נוקטת המשמשים לשמירה על הפרדה כמעט מלאה באיו"ש ומזרח ירושלים בין המתנחלים לקהילות פלסטיניות מהווים הפרה של סעיף 3 של האמנה הבין-לאומית בדבר ביעור כל צורות האפליה הגזעית, המתייחס לצורות חמורות במיוחד של אפליה גזעית, לרבות אפרטהייד. הוועדה חוזרת על המלצותיה הקודמות¹¹ ושוב קוראת למדינה החברה להביא לסיום חקיקה ואמצעים אלה אשר עולים לכדי הפרדה גזעית או אפרטהייד, ובפרט:

(a) לכלול את איסור האפליה ועקרון השוויון בחוקי היסוד, ולבצע בדיקה מקיפה של החקיקה והמדיניות שלה, לרבות חוק יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי, על מנת להבטיח כי חוקים המפלים ילדים שאינם יהודים יבוטלו ללא דיחוי;

(b) לאסור ולמגר מדיניות ופרקטיקות המשפיעות באופן בלתי מידתי על ילדים ערבים וילדים בשטחים, ולהבטיח כי כל הילדים הללו נהנים מזכויותיהם בהתאם לאמנה ללא אפליה;

(c) להבטיח כי האמצעים לטיפול באלימות נגד ילדים יקדישו תשומת לב מיוחדת להיבטים הגזעניים והמגדריים של אלימות;

(d) ליישם מדיניות ותוכניות ייעודיות למאבק במדיניות ובפרקטיקות גזעניות ואשר יש בהן שנאת זרים, ולמגר את האפליה כלפי ילדים במצבים מוחלשים, לרבות ילדים ממוצא אתיופי ופלסטיני, בדואים, מבקשי מקלט, מהגרים וילדים במצב חברתי-כלכלי נמוך.

(e) לערוך מסעות פרסום בתקשורת למאבק בסטריאוטיפים גזעניים ושלייליים כלפי ילדים במצבים מוחלשים, על מנת לשנות נורמות והתנהגויות חברתיות התורמות לאפליה, ולקדם סובלנות וכבוד לגיוון.

טובת הילד

19. תוך אזכור הערתה הפרשנית מס' 14 (2013), הוועדה חוזרת ומציינת את המלצותיה הקודמות¹², להבטיח כי זכות הילד שטובתו תהווה שיקול מרכזי, תפורש ותיושם באופן עקבי בכל מדיניות, תוכניות, חקיקה, הליכים מנהליים ושיפוטניים הנוגעים לילדים, לרבות בענייני השמה באומנה, אימוץ, משמורת, בריאות הנפש, מערכת המשפט לילדים, מקלט, וכן בענייני השלטון הצבאי שלה בשטחים.

הזכות לחיים, הישרדות ולהתפתחות

20. הוועדה מודאגת מהשפעת הסכסוך המזוין על הזכות לחיים, הישרדות והתפתחות של ילדים, לרבות:

(a) הרג ופציעת ילדים כתוצאה מהסכסוך הממושך, לרבות התקיפה ב-7 באוקטובר 2023;

(b) ביטחונם ורווחתם של הילדים שהושפעו מהתקיפה ב-7 באוקטובר 2023, לרבות 45 הילדים שנחטפו והוחזרו והשניים שנותרו חטופים, וכן עשרות אלפי הילדים שפוננו מבתיהם, נפצעו, איבדו בני משפחה ו/או שבני משפחותיהם עדיין בשבי.

21. הוועדה קוראת למדינה החברה לנקוט באמצעים יעילים להבטחת גישה מתמשכת לשירותי בריאות, שירותי בריאות הנפש ממוקדי-טראומה, ולדיוור עבור ילדים ומשפחות שהושפעו מהתקיפה ב-7 באוקטובר 2023.

כבוד לדעותיו של הילד

22. בהתייחס להערתה הפרשנית מס. 12 (2009), הוועדה ממליצה כי המדינה החברה:

¹¹ CRC/C/ISR/CO/2-4, סעיף 22.

¹² CRC/C/ISR/CO/2-4, סעיף 24.

(a) תקדם השתתפות משמעותית ומועצמת של כל הילדים במסגרות המשפחתיות, הקהילתיות והבית-ספרית, ובקביעת מדיניות ברמה המקומית והלאומית, כגון: פיתוח כלים להתייעצות עם ילדים בסוגיות של מדיניות לאומית ויצירת מנגנונים שיבטיחו כי דעותיהם של הילדים יוכנסו באופן שיטתי בתהליכי קבלת החלטות ציבוריות;

(b) להמשיך להבטיח את הזכות של כל הילדים, לרבות ילדים צעירים, ילדים שנמנעת מהם סביבה משפחתית, ילדים עם קשיים הנוגעים לבריאות הנפש, וילדים מבקשי מקלט ומהגרים, להביע את דעותיהם וכי אלה יילקחו בחשבון בכל החלטות המשפיעות עליהם, לרבות בבתי משפט ובהליכים מנהליים ושיפוטניים רלוונטיים ובעניינים הנוגעים לאומנה, אימוץ, משמורת, מקלט והשמה במוסדות לבריאות הנפש.

C. זכויות אזרחיות ופוליטיות (סעיפים 7, 8 ו-13-17)

אזרחות ורישום לידה

23. הוועדה מביעה דאגה בשל חוסר ההתקדמות ביישום המלצותיה הקודמות¹³ להבטחת גישה לתעודות לידה עבור ילדים שאינם ישראלים, מבקשי מקלט ומהגרים וכן גישה לאזרחות ישראלית לילדים שנולדו להורה ישראלי והורה מהשטחים, וכן למערכת להנפקת מסמכים, דרכונים והיתרי תושבות, היוצרת קטגוריות המפרות זכויות יסוד, מונעות איחוד משפחות, ומגבילות באופן חמור את חופש התנועה של ילדים. הוועדה ממליצה כי מדינה החברה:

(a) תבטל את כל הוראות החוק המובילות לשלילת זכותם של ילדים ערבים וילדים בשטחים להירשם מייד לאחר הלידה, לקבל אזרחות ולהיות מטופלים על ידי הוריהם, ללא קשר למקום לידתם, ולטפל בהשפעה המפלה של תעודות לידת חי של ילדים שאינם ישראלים;

(b) תבטיח את הרישום בעת הלידה והנפקת תעודות לידה לכל הילדים שנולדו בשטחה, לרבות ילדים פלסטינים, ילדים מבקשי מקלט ומהגרים, ואת גישתם לשירותים חיוניים, כגון הכללת ילדים אלה במערכת הזיהוי הלאומית או הנפקת אשרות עבורם כדי להבטיח את שילובם במערכת רישום משותפת המעניקה להם גישה לשירותי בריאות, רווחה, חינוך ושירותים אחרים;

(c) תבטיח ערוצים חוקיים לכל הילדים, לרבות ילדי מבקשי מקלט ללא מעמד תושבות מוסדר לרכישת מעמד תושב ואזרחות;

(d) תוודא כי הורים ישראלים עם בן או בת זוג מהשטחים יכולים להעניק אזרחות ישראלית לילדיהם.

חופש ביטוי, התאגדות והתאספות שלווה

24. תוך ציון דאגה עמוקה מהדיכוי המתמשך של חופש הביטוי, ההתאגדות וההתאספות השלווה של ילדים, במיוחד מאז ה-7 באוקטובר 2023, הוועדה ממליצה כי המדינה החברה:

(a) תבטיח את זכותם של כל הילדים לחופש ביטוי, התאגדות והתאספות שלווה, לרבות על ידי הסרת האיסור על הפגנות ומחאות, לרבות בשטחים, וכי הילדים יוכלו לבטא דעות ביקורתיות על המדינה החברה ללא הטרדה, מעצר או העמדה לדין;

(b) תבטיח כי ילדים מקבלים תמיכה ועידוד להקים ארגונים ויוזמות משלהם.

גישה למידע הולם

25. תוך הבעת הערכה על הוראות החוק המגנות על ילדים בסביבה הדיגיטלית ועל הקמת המטה הלאומי להגנה על ילדים ברשת, מזכירה הוועדה את הערתה הפרשנית מס' 25 (2021) וממליצה כי המדינה החברה:

(a) תוודא כי חוקים ומדיניות בדבר גישה למידע והסביבה הדיגיטלית יגנו על ילדים מפני תוכן פוגעני וסכנות ברשת, וישמרו על פרטיותם;

(b) תשפר את שילובם הדיגיטלי של ילדים במצבים מוחלשים, ובפרט ילדים

ערבים ובדואים, ותקדם את השוויון והנגישות הכלכלית של השירותים המקוונים וקישוריות עבור ילדים אלה;

(c) תמשיך לחזק את האוריינות הדיגיטלית והכישורים של ילדים, הורים, מטפלים ומורים.

D. אלימות נגד ילדים (סעיפים 19, 24(3), 28(2), 34, 35, 37(a) ו-39 לאמנה והפרוטוקול האופציונלי בדבר מכירת ילדים, זנות ילדים ופורנוגרפיה של ילדים)

התעללות, הזנחה, ניצול והתעללות מינית

26. תוך ציון הערכה על האמצעים הננקטים לתמיכה בילדים קורבנות לאלימות ופשעים, לרבות באמצעות תמיכה ייחודית לילדים עם מוגבלויות שהם קורבנות, הוועדה ממליצה כי המדינה החברה:

(a) תחזק את יכולות בעלי מקצוע רלוונטיים למנוע, לדווח ולהגיב על מקרים של אלימות;

(b) תחקור במהירות וביעילות ותתערב בכל מקרי האלימות נגד ילדים, לרבות אלימות במשפחה והתעללות וניצול מיני של ילדים בבית ומחוצה לו, בסביבה הדיגיטלית, במסגרות טיפול חלופיות ובבתי ספר, ובפרט בבתי ספר דתיים; תבטיח כי העבריינים יועמדו לדין; ותחזק את מנגנוני הפיקוח על מקרים אלו;

(c) תחזק את האמצעים שיבטיחו כי כל הילדים שהם קורבנות של אלימות או עדים לאלימות מקבלים גישה מיידית להתערבות, שירותים ותמיכה שהם רגישים לילדים, רב תחומיים ומקיפים, לרבות ראיונות פורנזיים, הערכה רפואית, ייעוץ ותמיכה פסיכו-סוציאלית, במטרה למנוע פגיעה משנית של ילדים אלה.

ענישה גופנית

27. הוועדה ממליצה כי המדינה החברה:

(a) תמשיך באכיפת האיסור על ענישה גופנית בכל המסגרות;

(b) תחזק את מסעות הפרסום להעלאת מודעות ציבורית לקידום שיטות חיוביות, בלתי אלימות ומשתפות של טיפול בילדים.

פרקטיקות מזיקות

28. הוועדה מציינת כי גיל הנישואין הועלה מ-17 ל-18 שנים, אך מביעה חשש מכך שעדיין קיימת אפשרות לאשר נישואין מעל גיל 16 על ידי בית משפט לענייני משפחה. נוכח הערה פרשנית משותפת עם הוועדה לביעור אפליה נגד נשים מס' 31/ הערה פרשנית מס' 18 (2019) של הוועדה, והמלצותיה הקודמות¹⁴, הוועדה ממליצה כי המדינה החברה תתקן את חוק גיל הנישואין במטרה לאסור על כל הנישואים מתחת לגיל 18 שנים, ללא יוצא מן הכלל, ותנהל מסעות פרסום ותוכניות להעלאת המודעות בנושא ההשפעות המזיקות של נישואי ילדים על הבריאות הגופנית והנפשית ורווחתם של ילדים.

עינויים ויחס או ענישה אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים

29. הוועדה מציינת את המידע שנמסר על ידי המדינה החברה, לפיו כל העצורים הנחקרים על ידי שירות הביטחון הכללי של ישראל "מקבלים את כל הזכויות שלהן הם זכאים בהתאם לדין החל ולאמנות הבין-לאומיות שישראל צד להן" וכי ילדים מקבלים הגנה מיוחדת בהתאם להנחיות המבצעיות של השב"כ¹⁵. יחד עם זאת, הוועדה מביעה דאגה עמוקה מהדיווחים על עינויים והתעללות בילדים פלסטינים ובילדים בשטחים במהלך מאסרים ומעצרים, תוך הפרת ההתחייבויות של המדינה החברה לזכויות האדם הבין-לאומיות, לרבות, בין היתר, מאסר בבידוד; השימוש בשוקים חשמליים, איזוק ידיים ו/או רגליים; מניעת מזון, מים או גישה לשירותים; חשיפה לפגעי מזג האוויר; אלימות מילולית וגופנית, לרבות הכאה, הפשטה, אלימות מינית והפחדה פסיכולוגית; וניסיונות לגייס ילדים עצורים כמודיעים עבור כוחות הביטחון.

30. הוועדה סבורה כי שום מניע של ביטחון לאומי או מצב של סכסוך מזוין אינו יכול

¹⁴ CRC/C/ISR/CO/2-4, סעיף 47.

¹⁵ שם, סעיפים 77-78.

להצדיק עינויים והתעללות בילדים, ומזכירה למדינה החברה כי פרקטיות כגון אלה מהוות הפרה חמורה של אמנות זכויות האדם שאושרו על ידה, לרבות סעיף 37(a) לאמנה, וכן הפרה חמורה של סעיף 32 לאמנת ז'נבה הרביעית. הוועדה גם מזכירה למדינה החברה את חובותיה בתחום זכויות האדם למנוע ולבער עינויים והתעללות מכל הילדים בשטחים, שם היא מפעילה סמכות שיפוט טריטוריאלית ככוח הכובש. הוועדה חוזרת על המלצותיה הקודמות¹⁶ וממליצה מאוד למדינה החברה:

(a) לנקוט בכל האמצעים להפסיק את כל צורות העינויים והתעללות, לרבות אלימות מינית, נגד ילדים פלסטינים וילדים בשטחים; להוציא את כל הילדים מבידוד; ולהפסיק ולאסור את הגיוס של עצורים ילדים כמודיעים עבור כוחות הביטחון;

(b) לעקוב אחר יישום ההנחיות המבצעיות של שירות הביטחון הכללי של ישראל המעניקות הגנה מיוחדת לילדים; ולהוציא הנחיות חד משמעיות לכל ענפי הכוחות החמושים וכוחות הביטחון בנוגע לאיסור על עינויים והתעללות, במטרה להבטיח את כיבוד זכויות האדם הבין-לאומיות והדין ההומניטרי;

(c) לסיים את הפרקטיקה של גרימת טראומה לילדים פלסטינים, ילדים בשטחים ומשפחותיהם על ידי פשיטות ליליות ופלישות כפויות ובלתי נדרשות לבתים על ידי כוחות חמושים וכוחות הביטחון, ולהבטיח כי חיפושים בבתי יבוצעו רק לפי צו בית משפט;

(d) להבטיח חקירות מהירות, יסודיות, עצמאיות, חסרות פניות ושקופות של כל האירועים שבהם מעורבים כוחות חמושים וכוחות הביטחון שהסתיימו בהפרות חמורות של הדין הבין-לאומי; כי העבריינים מובאים לדין; וכי כל הקורבנות ומשפחותיהם מקבלים סעדים ופיצויים;

(e) להבטיח כי לילדים ישנה גישה למנגנוני תלונה חסויים וידידותיים לילדים לצורך דיווח על הפרות של זכויותיהם במהלך מעצרים וכליאתם;

(f) להבטיח כי ילדים שהם קורבנות מקבלים סיוע הולם לשם התאוששותם הגופנית והפסיכולוגית המלאה ולשם שילובם מחדש בחברה.

פרוטוקול אופציונאלי בדבר מכירת ילדים, זנות ילדים ופורנוגרפיית ילדים

31. בהזכירה את המלצותיה הקודמות¹⁷, הוועדה ממליצה כי המדינה החברה:

(a) תגדיר ותפליל מכירת ילדים בהתאם לסעיף 3 לפרוטוקול האופציונאלי כעבירה נפרדת מעבירת סחר בבני אדם;

(b) תוודא כי כל הילדים שהם הקורבנות, לרבות קורבנות של זנות וללא קשר לגילם, מקבלים הגנה שווה במסגרת חוק העונשין, מטופלים כקורבנות ומקבלים גישה לשירותי הפניה ותמיכה הולמים מבוססי קהילה.

(c) תמשיך להבטיח זיהוי מוקדם של ילדים שהם קורבנות של עבירות לפי הפרוטוקול האופציונאלי, הפניה לשירותים ותמיכה הולמים לצורך שילובם מחדש בחברה והתאוששותם הגופנית והפסיכולוגית, ומתן סעדים.

E. סביבה משפחתית וטיפול חלופי (סעיפים 5, 9–11, 18(1) ו-2, 20, 21, 25 ו-27(4))

סביבה משפחתית

32. הוועדה מציינת את האמצעים לעידוד השימוש בחופשת לידה של אבות ומתן תמיכה לטיפול בילדים, במיוחד עבור הורים במעמד חברתי-כלכלי נמוך, אך נותרת מודאגת מהגישה הבלתי מספקת של ילדים ערבים, בדואים מבקשי מקלט ומהגרים למסגרות טיפול בילדים ומסגרות טיפול לאחר הלימודים (צהרונים). נוכח המלצותיה הקודמות¹⁸, הוועדה ממליצה כי המדינה החברה:

(a) תחזק את האמצעים, לרבות באמצעות הקצאת משאבים מספיקים, כדי להבטיח גישה לאפשרויות טיפול בילדים במחיר סביר עבור ילדים של מבקשי מקלט, פליטים, מהגרי עבודה והורים במעמד חברתי-כלכלי נמוך.

(b) תבטיח כי כל מוסדות הטיפול בילדים רשומים וישנו פיקוח על איכות

¹⁶ CRC/C/ISR/CO/2-4, סעיף 36.

¹⁷ CRC/C/OPSC/ISR/CO/1.

¹⁸ CRC/C/ISR/CO/2-4, סעיף 46.

הטיפול, לרבות עמידתם בחוק הפיקוח על מעונות יום לפעוטות, במטרה להחליף את כל המוסדות שאינם רשומים כגון "בייביסיטרים" ו"מחסני ילדים" בטיפול איכותי בילדים;

(c) להגדיל את מספר העובדים הסוציאליים, לפתח תמריצים יצירתיים לעיסוק במקצוע, ולהבטיח כי הם מקבלים הכשרה נמשכת, לרבות בתחום בריאות הנפש;

(d) לחזק את השירותים עבור ילדים בסיכון לניתוק ממשפחותיהם, לרבות דרך ייעוץ משפחתי, טיפול וחינוך להורות;

(e) לספק סיוע ותמיכה הולמים למטפלים בילדים שהוריהם נקראו לשירות מילואים בצבא, ולהבטיח כי ילדים אלה מקבלים גישה לתמיכה פסיכו-סוציאלית מבוססת-קהילה.

ילדים שנמנעת מהם סביבה משפחתית

33. נוכח ההנחיות לטיפול חלופי בילדים, הוועדה ממליצה כי המדינה החברה:

(a) תחזק את הפיקוח על איכות הטיפול במוסדות הטיפול החלופיים, לרבות באמצעות הקצאת משאבים אנושיים וכספיים מספקים, ותערוך בדיקות שוטפות ומהותיות על השמות בטיפול במטרה להקל על שילוב הילדים במשפחותיהם ובקהילותיהם, ככל האפשר;

(b) תמשיך במאמציה לתת עדיפות ולהבטיח אפשרויות טיפול מבוססות משפחה וקהילה עבור ילדים שאינם יכולים להישאר עם משפחותיהם, לרבות דרך בניית יכולות של אנשי מקצוע רלוונטיים בדבר הבטחת מענה וטיפול מבוססי משפחה וקהילה, הקצאת משאבים מספיקים לטיפול באומנה ואימוץ, והכשרה ותמיכה הולמות למשפחות אומנה והורים מאמצים;

(c) תנקוט באמצעים יעילים להפחתת מספר הילדים מתחת לגיל 6 הנמצאים במסגרות טיפול חוץ ביתית, ותחזק את מערכת האומנה, לרבות על ידי מתן הכשרה ותמיכה במסגרת המערכת להורי אומנה וחיזוק ההשמה בקפאלה עבור ילדים ערבים ובדואים;

(d) תאמץ הנחיות לקביעת טובת הילד בהליכי אימוץ, בהתאם להמלצות ועדת גרוס, ותבטיח מתן השירותים ופיקוח טרם האימוץ ולאחריו.

34. נוכח הדאגה העמוקה מההגבלות הבלתי מידתיות והשליליות שהוטלו על פי חוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה), והשפעת האיסור על איחוד המשפחות על זכויות ילדים ערבים וילדים בשטחים, לרבות זכותם לסביבה משפחתית, חינוך, בריאות ושירותים חיוניים אחרים, הוועדה חוזרת על המלצותיה הקודמות¹⁹ וקוראת למדינה החברה:

(a) לבטל את חוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה) שלה, בהתאם להמלצות שניתנו באופן עקבי על ידי וועדות אמנות זכויות אדם אחרות²⁰, וכל המדיניות והפרקטיקות המונעות את איחוד המשפחות והמהוות הפרה של סעיפים 9 ו-10 לאמנה;

(b) לנקוט באמצעים מידיים להבטיח כי כל הילדים להורה ישראלי והורה מהשטחים שהופרדו מאחד מהוריהם, יתאחדו עם שני הוריהם ועם קרוביהם, וכי כל בני המשפחה ירשמו באופן הולם כדי למנוע סיכון נוסף של הפרדה;

(c) לבחון מחדש את מערכת איחוד המשפחות שלה, שבה מעורבים ילדים בלתי מלווים ומופרדים, במטרה להבטיח כי לכל הילדים שהופרדו תהא זכות בלתי מסויגת להגיש בקשה לאיחוד משפחות, על בסיס עקרונות השוויון ואי-הפליה; כי בקשות לתושבות ייבחנו באופן עקבי, מהיר ועל בסיס זכויות הילד; וכן כי טובת הילד תהווה שיקול מרכזי בכל ההחלטות הרלוונטיות.

F. ילדים עם מוגבלויות (סעיף 23)

¹⁹ CERD/C/ISR/CO/2-4, סעיף 50.
²⁰ CCPR/C/ISR/CO/5, סעיף 45; E/C.12/ISR/CO/4, סעיף 41; CEDAW/C/ISR/CO/6, סעיף 41; CERD/C/ISR/CO/17-19, סעיף 25.

35. תוך ציון הערכה לאמצעים הננקטים במטרה להרחיב את ההיקף והקריטריונים לזכאות לקצבאות נכות, הוועדה ממליצה כי המדינה החברה תמשיך לחזק את התמיכה בשילוב חברתי ופיתוח אישי של ילדים עם מוגבלויות, לרבות ילדים עם אוטיזם והפרעות התפתחותיות, ולהרחיב את הגישה של ילדים אלה לתוכניות התפתחות בגיל הרך, סיוע אישי, שיקום והתאמה סבירה לשם שילובם המלא בכל תחומי החיים הציבוריים, לרבות חינוך, משחק ופעילויות תרבותיות.

G. בריאות (סעיפים 6, 24 ו-33)

בריאות ושירותי בריאות

36. הוועדה מציינת את התוכנית הלאומית לביטחון הילדים ואמצעים אחרים שננקטו לטיפול בתמותת ילדים, לרבות בגין תאונות. בהזכירה את הערתה הפרשנית מס' 15 (2013), הוועדה ממליצה כי המדינה החברה:

(a) תבטיח כי ילדים במצבים מוחלשים, לרבות ילדים ערבים, בדואים, ילדים מבקשי מקלט ומהגרים וילדים ללא מעמד תושבות מוסדר, מקבלים גישה לשירותי בריאות ראשוניים ונפשיים, וכי אימהות מבקשות מקלט מקבלות גישה לשירותי ומתקני בריאות הורים וטיפול לאחר לידה, לרבות תוך התייחסות לחסמים כספיים, מנהליים ואחרים;

(b) תנקוט באמצעים יעילים לחיזוק המאמצים להפחתת שיעורי התמותה בקרב פעוטות וילדים, במיוחד בקהילות הבדואיות והפלסטיניות;

(c) תתקן את החוזר מ-2017 בנושא נהלים מאושרים בנוגע לאינטרסקס, במטרה להבטיח כי הביצוע של טיפול רפואי או כירורגי שאינו נחוץ בילדים אינטרסקס יידחה באופן בטוח עד שהילדים יוכלו לספק את הסכמתם המודעת, כי מקרים של טיפול רפואי או כירורגי בלתי נחוצים ייחקרו, וכי הקורבנות יקבלו פיצוי ותמיכה פסיכו-סוציאלית;

(d) תחזק את האמצעים לקידום בלעדיות ההנקה ותיישם את הקוד הבין-לאומי לשיווק תחליפי חלב אם.

בריאות הנפש

37. הוועדה מביעה דאגה עמוקה לגבי:

(a) ההשפעה השלילית של המתקפה שהתרחשה ב-7 באוקטובר 2023 והסכסוך המזוין הנמשך על בריאותם הנפשית ורווחתם של ילדים;

(b) המספר הגדול של ילדים הזקוקים לתמיכה בתחום בריאות הנפש, לרבות ילדים בסיכון לאובדנות;

(c) רשימות ההמתנה הארוכות של ילדים המבקשים שירותי בריאות נפש והמחסור החמור במומחים לבריאות הנפש;

(d) יכולות בלתי מספקות של אנשי מקצוע בתחום הבריאות במתן טיפול ממוקד טראומה לילדים.

38. הוועדה קוראת למדינה החברה:

(a) להגביר את הזמינות, נגישות ומגוון השירותים מבוססי קהילה, הרגישים לילדים וממוקדי-טראומה בתחום שירותי בריאות נפש, גם על ידי הרחבת הכיסוי של מרפאות בריאות הנפש הציבוריות, במיוחד בקהילות שאינן יהודיות, ומתן תמריצים למומחים בתחום בריאות הנפש לעבוד בקהילות נזקקות;

(b) לטפל בדחיפות בזמני ההמתנה הארוכים בגישה לשירותי בריאות הנפש, ולהבטיח כי מספר מומחי הרפואה המוסמכים, לרבות פסיכולוגים ופסיכיאטרים לילדים ונוער, מספיק על מנת לענות על צורכי בריאות הנפש של ילדים במועד ובסמוך למקום מגוריהם;

(c) להבטיח איתור מספק של סוגיות בריאות הנפש ושירותי מניעה מוקדמת בבתי ספר, לרבות על ידי הרחבת כיסוי החובה של שירותים פסיכולוגיים חינוכיים לכל הילדים מגיל 3 עד 18 והגדלת מספר שעות הייעוץ החינוכי;

(d) לספק הדרכה בנושא זיהוי טראומה וחרדה בקרב ילדים, עבור בעלי

המקצוע הרלוונטיים, לרבות רופאי ילדים, פסיכולוגים, מומחים לטיפול ומורים;
(e) ליצור גוף בין-משרדי ורב-תחומי, כמו גם תפקיד ייעודי במשרדים הרלוונטיים, שיוקדש לטיפול בצורכי בריאות הנפש של ילדים;
(f) להמשיך ולהשקיע באמצעים מניעתיים ולטפל בסיבות השורש של התאבדויות, התנהגות של פגיעה עצמית ובעיות בתחום בריאות הנפש בקרב ילדים, ולהבטיח כי נקודות המבט של הילדים נלקחות בחשבון בפיתוח של שירותים העומדים לרשותם.

H. רמת החיים (סעיפים 18(3), 26 ו-27(1)-(3))

39. הוועדה מציינת דאגה עמוקה מהמספר הגדול של ילדים החיים בעוני קיצוני, ומהפגיעות הספציפית של ילדים החיים בקהילות חרדיות, ילדים ערבים, בדואים, מבקשי מקלט וילדים בשטחים, הוועדה ממליצה כי המדינה החברה:

(a) תחזק את האמצעים למיגור העוני בקרב כל ילדים עבור כולם, ותבטיח את זכותם של כל הילדים לרמת חיים נאותה, לרבות על ידי הבטחת שוויון במשאבים המוקצים ליוזמות בתחום ביטחון תזונתי, מתן תמיכה כלכלית להורים של ילדים מבקשי מקלט, מהגרים, ערבים ובדואים וילדים החיים בקהילות חרדיות, ותבטיח את הגישה שלהם למזון, לביטוח לאומי, דיור, הטבות למשפחה וקצבאות ילדים, לרבות על ידי ביטול הצעת החוק לתיקון חוק הביטוח הלאומי;

(b) תחזיר קרקע שהופקעה למשפחות פלסטיניות ובדואיות ולמשפחות בשטחים; ותבטיח כי לא תימנע מהן גישה למי שתייה ראויים, סניטציה ומזון; ותאפשר לסוכנויות הומניטריות גישה ללא הפרעה למשפחות ולילדים;

(c) תבטיח כי האמצעים למאבק בעוני עולה בקנה אחד עם גישה המבוססת על זכויות ילדים ותואמת את האמנה, לרבות בנוגע לעקרונות אי הפליה וטובת הילד, תוך התמקדות מיוחדת בילדים ערבים, עקורים פנים מדינותיים, ילדים מבקשי מקלט וילדים עם מוגבלויות.

I. זכויות ילדים והסביבה (סעיפים 2, 3, 6, 12, 13, 15, 17, 19, 24 ו-31-26)

40. הוועדה מביעה דאגה עמוקה מהנזק הסביבתי ופליטות הפחמן הנגרמים על ידי הפעולות הצבאיות של המדינה החברה בעזה והאמצעים הבלתי מספקים לטיפול בהשפעה השלילית של שינויי האקלים על זכויות ילדים. בהזכירה את הערתה הפרשנית מס' 26 (2023), הוועדה ממליצה כי המדינה החברה:

(a) תאמץ במהירות את הצעת חוק האקלים ותקצה משאבים מספיקים לצמצום השפעות שינויי האקלים ואמצעי התאמה, לרבות על ידי הפשרת המשאבים שסומנו על ידי המשרד להגנת הסביבה עבור התאמה לשינויי האקלים;

(b) תחזק את האמצעים לצמצום פליטת גזי חממה על מנת להבטיח את המסלול לאפס פליטות פחמן עד 2050 לכל המאוחר;

(c) תבטיח כי החקיקה, המדיניות והתוכניות הלאומיות העוסקות בהגנה על הסביבה ושינויי האקלים, לרבות העדכון של תרומתה שנקבעה ברמה הלאומית, יפותחו ויושמו תוך הערכת השפעתן על זכויות ילדים, ותוך התחשבות בעקרונות האמנה ובצרכים והדעות של ילדים;

(d) תקים מנגנונים מותאמי גיל, בטוחים ונגישים לשמיעת דעותיהם של ילדים באופן שוטף בכל השלבים של תהליך קבלת ההחלטות הנוגעות לאיכות הסביבה המשפיעות עליהם;

(e) תשלב חינוך סביבתי מבוסס זכויות בתוכנית הלימודים בבתי ספר בכל הרמות ובהדרכת המורים;

(f) תבצע הערכה של היקף הפגיעה בסביבה הנגרמת עקב הפעילות הצבאית של המדינה החברה בעזה, לרבות זיהום קרקע, מים ואוויר ונזק במערכות אקולוגיות, ותפתח אפשרויות שיקום, לרבות פינוי בטוח של נפלים שלא התפוצצו ושיקום קרקע מזוהמת ותשתיות רלוונטיות, בהתייעצות עם גופי האו"ם, בעלי המקצוע הרלוונטיים, החברה האזרחית וילדים.

חינוך: יעדים וכיסוי

41. תוך ציון דאגה מהמשך המיליטריזציה של מערכת החינוך, הוועדה מזכירה את הערתה הפרשנית מס' 1 (2009), וממליצה כי המדינה החברה:

(a) תוודא כי היישום של תיקון מס. 17 לחוק חינוך ממלכתי "לחנך לשירות משמעותי בצבא הגנה לישראל או לשירות לאומי-אזרחי" עולה בקנה אחד עם סעיף 29(d) לאמנה, וכי תוכנית הלימודים מיועדת להכנת הילד לחיים אחראיים בחברה חופשית ברוח של הבנה, שלום, סובלנות, שוויון בין המינים וחברות בקרב כל העמים, הקבוצות האתניות, הלאומיות והדתיות ואנשים ילידים;

(b) תקצה משאבים מספיקים ליישום ההמלצות שניתנו על ידי הוועדה בנושא חיים בשותפות, שהוקמה על ידי המדינה החברה;

(c) תטפל בהפרדת תלמידים על בסיס גזעי או אתני ובפערים בגישה לחינוך איכותי בשלב הרישום, בשיעורי הסיום ובביצועים בין ילדים מרקעים חברתיים-כלכליים או אתניים שונים, במיוחד ילדים ערבים, בדואים, וילדים מבקשי מקלט או פליטים;

(d) תבטיח את זכותם של ילדים ערבים וילדים בשטחים לחינוך המפתח כבוד לזהותם התרבותית, לשפתם ולערכיהם, לרבות באמצעות ביטול מדיניות חינוכית המפלה נגד ילדים ערבים, ביטול האיסורים על השימוש בספרי לימוד ותוכניות לימוד פלסטיניות, והסרת החרם על ספרי חינוך שאינם מכירים באופי היהודי של המדינה ו/או מנציחים את הנכבה;

(e) תאפשר את הבנייה המחודשת של בתי ספר שהוחרבו או נהרסו בשטחים, ותבטיח כי כל בתי הספר, ובפרט אלה המצויים בקהילות הבדואיות, מצוידים במקלטים נגד הפצצות אוויריות.

חינוך משלב

42. תוך ציון דאגה עמוקה מהחסמים העומדים בפני ילדים במצבים מוחלשים בגישה לחינוך משלב, הנגרמים לעיתים קרובות עקב התנגדות ההורים והרשויות הציבוריות, ובשל הפרקטיקה המתמשכת של בתי ספר מיוחדים לילדים בעלי מוגבלויות ובתי ספר נפרדים עבור ילדים ערבים ומבקשי מקלט, הוועדה ממליצה כי המדינה החברה:

(a) תחזק את האמצעים, לרבות באמצעות הקצאת משאבים מספיקים, על מנת להבטיח חינוך משלב בבתי הספר של הזרם המרכזי עבור כל הילדים עם מוגבלויות בכל הרמות, לרבות באמצעות תיקון המדיניות בנושא השמת ילדים עם מוגבלויות והבטחת קיומן של התאמות סבירות בנוגע לנגישות לתשתיות, לתוכנית לימודים מותאמת ולמורים מיוחדים בכיתות משולבות;

(b) תבטיח את הגישה השווה של ילדים ערבים, בדואים, מבקשי מקלט ומהגרים וילדים במעמד חברתי-כלכלי נמוך לחינוך איכותי בכל הרמות, ללא אפליה, לרבות על ידי הבטחת חלוקה שוויונית של משאבים שהוקצו לחינוך ומתן תמיכה בשירותי הסעה לבתי ספר;

(c) תנהל פעילויות להעלאת המודעות בקרב עובדי מדינה, רשויות מקומיות ומרכזיות, מורים והורים בדבר זכותם וחשיבותם של כל הילדים לקבל חינוך משלב בבתי הספר של הזרם המרכזי ומשלבים, ועל אחריותם בעניין זה.

חינוך לזכויות אדם

43. בהזכירה את המלצותיה הקודמות²¹, הוועדה ממליצה כי המדינה החברה:

(a) תפתח חומרי לימוד, בשיתוף ילדים ישראלים וערבים, המעודדים כבוד והערכה לגיוון הגזעי, אתני, תרבותי, מגדרי ובהיבטים אחרים;

(b) תחזק את הלימוד של זכויות הילדים, עקרונות האמנה והחינוך לשלום במסגרת תוכנית לימודי החובה בכל מסגרות החינוך, הן בבתי הספר הישראליים והן בבתי הספר הערביים, ובהכשרת מורים ומומחי חינוך, בהתאם לסעיף 29 לאמנה ותוך התחשבות בתוכנית העולמית לחינוך לזכויות אדם.

מנוחה, פנאי, בילוי ופעילויות תרבות ואומנות

44. בהתייחס להערתה הפרשנית מס' 17 (2013), הוועדה ממליצה המדינה החברה תבטיח כי לילדים המושפעים מהסכסוך הנמשך ישנה גישה לתוכניות לאחר שעות הלימודים (צהרונים) ולפעילויות ספורט, פנאי, בילוי, תרבות ואומנות משלבות המותאמות לגילם.

K. אמצעי הגנה מיוחדים (סעיפים 22, 30, 32, 33, 35, 36, 37 (b)-(d) ו-40-38 לאמנה הפרוטוקול האופציונלי בדבר מעורבות ילדים בסכסוך מזוין)

ילדים עקורים פנים-מדינתיים

45. תוך שהיא מברכת את המדינה החברה על מאמציה לתמוך במספר הגדול של ילדים שנעקרו כתוצאה מהתקיפה ב-7 באוקטובר 2023, הוועדה ממליצה כי המדינה החברה תמשיך לוודא כי ילדים אלה מקבלים את התמיכה הדרושה לגישה לשירותי בריאות ראשוניים ונפשיים, חינוך ושירותי הגנה סוציאלית, ותקל על יישובם מחדש במקום מגוריהם המקורי תוך הבטחת ביטחונם.

ילדים מבקשי מקלט ומהגרים

46. הוועדה מציינת כי היא עדיין מודאגת מאוד באשר לילדים מבקשי מקלט ומהגרים ללא גישה לשירותים בסיסיים לרבות טיפול בילדים, חינוך, שירותי בריאות וביטוח לאומי, לעיתים קרובות בשל בחינת מעמדם כפליטים התלוי ועומד, וכן באשר למעצרים ולהתעללות בילדים אלה. בהזכירה את המלצותיה הקודמות²² וההערות הפרשניות המשותפות של הוועדה ושל הוועדה להגנת עובדים זרים (CMW) מס' 3 ומס' 4 / מס' 22 ומס' 23 (2017), הוועדה ממליצה כי המדינה החברה:

(a) תחזק ותוודא את היישום היעיל של הליך קביעת מעמד הפליט שלה, לרבות תוך הבטחה כי ההליך עומד בהוראות המשפט הבין-לאומי בדבר פליטים וזכויות אדם, לרבות טיפול מהיר בבקשות מקלט וזיהוי פתרונות בני קיימא עבור ילדים מבקשי מקלט;

(b) תסיר את החסמים העומדים בפני ילדים מבקשי מקלט בגישה לחינוך, שירותי בריאות, דיור, תמיכה פסיכו-סוציאלית והגנה סוציאלית, ותבטיח גישה מהירה לשירותים אלה ללא אפליה;

(c) תבטיח כי ילדים מבקשי מקלט לא ייעצרו על בסיס מעמד ההגירה שלהם או של הוריהם, לרבות באמצעות ביטול הוראות חוק המאפשרות מעצר ממושך של ילדים, וכי קיימות חלופות מעצר הכוללות מגורים בטוחים ומכבדים במועד.

ניצול כלכלי, לרבות עבודת ילדים

47. הוועדה מביעה דאגה מדיווחים של ילדים העובדים בתנאים מסוכנים בחקלאות בהתנחלויות ישראליות, והיא ממליצה כי המדינה החברה תשפר את הפיקוח והאכיפה של החוקים והמדיניות בנושא עבודת ילדים, לרבות במגזרים הבלתי רשמיים והחקלאיים, ובשטחים שבהם היא מפעילה שליטה אפקטיבית.

ניהול מערכת משפט לילדים

48. הוועדה מציינת בהערכה את האמצעים שנקטו להתאמת מערכת המשפט לילדים לאמנה, ובפרט על קידום הגיוון והצדק המאחה ותמיכה בשילובם מחדש של ילדים שהליכיהם בפני מערכת המשפט הסתיימו. יחד עם זאת, הוועדה מצרה על כך שהמדינה החברה מתעלמת לחלוטין מהמלצותיה כפי שניתנו בשנת 2002, 2010 ו-2013 בקשר למעצר ומאסר של ילדים פלסטינים וילדים בשטחים, ועל כישלונה המתמשך להפסיק פרקטיקות אלה, למרות חובותיה במסגרת זכויות האדם הבין-לאומיות והדין ההומניטרי, וקריאות חוזרות של ועדות האמנות, בעלי מנדטים מיוחדים וגופי האו"ם. הוועדה מביעה דאגה עמוקה מהנושאים הבאים:

(a) המשך החטיפה, המאסר השרירותי, לעיתים קרובות במהלך הלילה, והמעצר הממושך של מספר רב של ילדים פלסטינים וילדים בשטחים על ידי הכוחות החמושים וכוחות הביטחון, לרבות כעצורים מנהליים או 'לוחמים בלתי חוקיים',

- מרביתם ללא כתב אישום, משפט או גישה לייצוג משפטי או קשר עם בני משפחותיהם;
- (b) תיקונים לחוק לוחמים בלתי חוקיים ולחוק הנוער המפרים את זכויות ילדים;
- (c) דיווחים על אלפי ילדים פלסטינים וילדים בשטחים שנעצרו, לרוב באופן שרירותי או עקב ידוי אבנים לכאורה, במהלך תקופת הדיווח;
- (d) סירובה של המדינה החברה למסור מידע על גורלם או מקום הימצאם של אלפי פלסטינים, לרבות ילדים, המוחזקים בישראל או באיו"ש, העולה לכדי היעלמויות כפויות;
- (e) המעצר, במקרים מסוימים, של ילדים שהועברו בכפייה מעזה ומאיו"ש לישראל;
- (f) העמדתם לדין של ילדים פלסטינים וילדים בשטחים בבתי דין צבאיים.
49. בהתייחס להערתה הפרשנית מס' 24 (2019) והמחקר העולמי בנושא ילדים שנשללה חירותם²³, הוועדה חוזרת על המלצותיה הקודמות²⁴ וקוראת למדינה החברה:
- (a) לסיים לאלתר את המעצר השרירותי והמנהלי של ילדים ולשחרר את כל הילדים הפלסטינים והילדים בשטחים שנעצרו באופן שרירותי.
- (b) לבטל באופן דחוף את אמצעי החקיקה העומדים בסתירה עם דיני זכויות האדם במשפט הבין-לאומי, לרבות: (i) תיקונים לחוק לוחמים בלתי חוקיים, המאפשרים לבצע מעצר ללא צו לתקופה של עד 20 יום ושליטת גישת העצורים ליעוץ משפטי עד 75 יום; וכן (ii) הצעות חוק לתיקון חוק הנוער המאפשר את כליאתם של ילדים מגיל 12 אם הורשעו בעבירות טורף, ושליטת זכותם של ילדים החשודים בעבירות ביטחון לייצוג משפטי;
- (c) לבחון את כל החקיקה, המדיניות והפרקטיקות, לרבות חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים והצו בדבר הוראות ביטחון 1651, על מנת שיעמדו בחובותיה של המדינה החברה בהתאם האמנה;
- (d) להפסיק את המעצר והמאסר השרירותיים של ילדים, ולהבטיח את האפליה ביישום עקרונות הצדק לילדים על כל הילדים הפלסטינים והילדים בשטחים;
- (e) לבטל את המערכת הממסדית של מעצר ושימוש בעינויים והתעללות בילדים פלסטינים וילדים בשטחים בכל שלבי ההליך המשפטי, לרבות על ידי: (i) מניעה וחקירה של טענות בדבר היעלמויות כפויות; (ii) סיום כל צורות המעצר השרירותי ושל העברה בכפייה של ילדים עצורים; וכן (iii) לוודא כי המעצר משמש רק כמוצא אחרון ולפרק הזמן הקצר ביותר הנדרש, ונבחן על בסיס קבוע במטרה לבטלו;
- (f) להבטיח כי מערכת המשפט לילדים חלה על כל הילדים הפלסטינים והילדים בשטחים, לרבות ילדים מעל גיל 14, וכי הם אינם נשפטים בבתי דין צבאיים, כי הם אינם מטופלים כבגירים משום שהם נתפסים "בגיל לחימה" וכי העקרון של ספק סביר מיושם במקרים בהם גיל הילד אינו ידוע;
- (g) במקרים הבודדים בהם שלילת החירות מוצדקת כמוצא אחרון: (i) להבטיח כי הילדים לא ייעצרו יחד עם מבוגרים וכי תנאי המעצר תואמים באופן קפדני את הסטנדרטים הבין-לאומיים, לרבות בנוגע לאיסור על עינויים והתעללות וגישה לחינוך, שירותי בריאות וביקורים של הוועד הבין-לאומי של הצלב האדום; וכן (ii) לספק לילדים אלה אמצעי הגנה משפטיים ופרוצדורליים בסיסיים, לרבות מידע על סיבת מעצרו ומאסרו, גישה לסיוע משפטי ייחודי, תרגום עצמאי, הבאה מיידית בפני שופט, והזדמנויות לשמור על קשר עם משפחותיהם;
- (h) להקים מנגנון פיקוח עצמאי למתקני כליאה, לרבות באמצעות ביקורים שוטפים;
- (i) לאסוף נתונים ולספק מידע על המספר המדויק של ילדים פלסטינים וילדים בשטחים שנעצרו ושנאסרו, ולהבטיח כי המשפחות מיועצות באופן מידי לגבי גורלם ומקום הימצאם של בני משפחותיהם העצורים, לרבות באמצעות תיאום עם הוועד הבין-לאומי של הצלב האדום;

(j) לקבוע גורם שיהווה נקודת מוקד להגנה על ילדים לצורך טיפול בכל המקרים של ילדים שנעצרו במהלך פעולות ביטחון, במיוחד בשטחים;

(k) להמשיך בקידום פעיל של אמצעים לא שיפוטניים, לרבות אמצעים חלופיים וגישור, עבור ילדים במערכת המשפט וגם, ככל הניתן, שימוש בחלופות מעצר כגון מאסר על תנאי או עבודות שירות לתועלת קהילה, ולהבטיח מתן שירותי בריאות ושירותים פסיכולוגיים;

(l) לחזק את התמיכה בשיקום ושילוב מחדש עבור ילדים שהליכיהם בפני מערכת המשפט הסתיימו.

הפרות של זכויות ילדים במסגרת האמנה בשטחים

50. הוועדה מציינת כי המדינה החברה "עודנה מחויבת לעשות כמיטב יכולתה על מנת למזער את הפגיעה באזרחים" וכן "לאפשר גישה של סיוע הומניטרי לאוכלוסייה האזרחית בעזה"²⁵. עם זאת, הוועדה מגנה באופן התקיף ביותר את ההפרות החמורות של הזכויות במסגרת האמנה בשטחים, לרבות אובדן החיים העצום כתוצאה מהפעולות הצבאיות של המדינה החברה. במיוחד, הוועדה מודאגת במיוחד לגבי:

(a) מעל 28,000 הפרות חמורות נגד ילדים שבוצעו על ידי הכוחות החמושים וכוחות הביטחון של ישראל בין השנים 2016 ו-2023 שאומתו על ידי האו"ם, לרבות הרג ופציעה של מעל 10,000 ילדים, 880 תקיפות של בתי ספר ובתי חולים, ו-16,800 מקרים של מניעת גישה הומניטרית;

(b) ההשלכות הקטסטרופליות על הזכות לחיים, להישרדות ולהתפתחות של ילדים כתוצאה מהפעולות הצבאיות של המדינה החברה, לרבות עקב תקיפות צבאיות ואף של צלפים וכתב"מים, וכי נשים וילדים מהווים את מרבית הנפגעים מאז 7 באוקטובר 2023;

(c) מניעת גישה הומניטרית מצד כוחות חמושים וכוחות הביטחון, לרבות מניעת תיאום של משלחות סיוע הומניטרי ומניעת גישה לטיפול רפואי, ודיווחים כי אלפי בקשות להיתר שהוגשו על ידי ילדים המבקשים גישה לטיפול רפואי ייחודי נדחו או לא אושרו במועד;

(d) התפרצות מחודשת של פוליו וסיבוכים רפואיים, הנובעים מטיפול רפואי ושיקום בלתי הולמים בעקבות קטיעות איברים וניתוחים אחרים, וסיכוני מוות ותחלואה ארוכי טווח של תינוקות שנולדו בתנאים אלו;

(e) הפטור מעונש של הכוחות החמושים וכוחות הביטחון האחראים למותם ולפציעתם של ילדים, וחוסר המידע על מספר החקירות, כתבי האישום וההרשעות הקשורים למקרים אלה מאז 7 באוקטובר 2023;

(f) היעדרם של אמצעים שנקטו על מנת לפצות משפחות של ילדים פלסטינים שנהרגו באופן בלתי חוקי על ידי כוחות הביטחון בפעולות אכיפת חוק;

(g) ההשפעה השלילית של הנוכחות הצבאית והמדיניות ופרקטיקות הכיבוש של המדינה החברה על בטיחותם, רווחתם וזכויותיהם של ילדים פלסטינים לדור, רמת חיים נאותה, מזון, מים, תברואה ושירותי בריאות;

(h) ההשפעה המפלה הנמשכת של מדיניות הכיבוש של המדינה החברה על ילדות פלסטיניות, והפגיעות המיוחדת של ילדות פלסטיניות לאלימות מצד קציני צבא ומתנחלים.

51. בשים לב לחוות הדעת המייעצת מ-19 ביולי 2024 ולצווים מ-26 בינואר 2024 ומ-24 במאי 2024 של ה-ICJ בדבר יישום האמנה בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם ברצועת עזה (דרום אפריקה נ' ישראל), הוועדה קוראת למדינה החברה:

(a) לנקוט בדחיפות באמצעים כדי להבטיח כי ילדים ותשתיות אזרחיות לא יהיו מטרות; כי האובדן האקראי של חיי ילדים, פציעתם של ילדים ונזק למטרות אזרחיות אינם נגרמים תוך הפרה של הדין ההומניטרי הבין-לאומי; ולציית לאלתר לצווים ולחוות הדעת המייעצות של ה-ICJ;

(b) להבטיח כי הכוחות החמושים וכוחות הביטחון עומדים בהתחייבויותיהם בהתאם לדין ההומניטרי הבין-לאומי ודיני זכויות האדם הבין-לאומיים, לרבות על ידי

מתן הוראות ברורות להגן על ילדים בכל הנסיבות ולמנוע כל הרג ופגיעה אפשריים של ילדים, בהתאם לעקרונות הדין ההומניטרי הבין-לאומי של הבחנה, מידתיות וזהירות; (c) להבטיח גישה בטוחה, ללא הפרעה וללא תנאי, לשירותי בריאות, לרבות שירותי רפואת חירום, טיפול מציל חיים, ציוד רפואי הולם ואנשי צוות מיומנים לכל הנשים בהיריון וילדים בשטחים, במטרה להבטיח כי בריאותם ורווחתם הילדים אינן נפגעות כתוצאה מהשלכות הכיבוש, בין היתר, על ידי (i) הבטחת מעבר במועד בנקודות ביקורת, של נשים בהיריון וילדים עם מטפליהם, הזקוקים לטיפול רפואי; (ii) הסרת מגבלות או סנקציות שהוטלו על ילדים שעליהם לנסוע לשם קבלת טיפול רפואי, ולאפשר להם להגיע לפגישות בבתי חולים בתכיפות הנחוצה וכפי שנקבע על ידי רופאיהם, ולהבטיח כי הם מלווים על ידי הורה אחד לפחות; וכן (iii) מתן היתרים ארוכי טווח לילדים חולי סרטן או הסובלים ממחלות קשות אחרות;

(d) לבצע חקירות מיידיות, עצמאיות, יעילות ושקופות של הפרות של דיני זכויות האדם והדין ההומניטרי הבין-לאומיים שבוצעו על ידי הכוחות החמושים וכוחות הביטחון מאז 7 באוקטובר 2023 ולפני תאריך זה, בשיתוף פעולה עם משלחות בין-לאומיות לאיתור עובדות ובית הדין הפלילי הבין-לאומי, על מנת להבטיח נשיאה באחריות;

(e) להעמיד לדין מבצעי הפרות זכויות האדם ולהעניק פיצוי, שיקום ושירותי שילוב חברתי לכל הילדים שהם הקורבנות;

(f) לחתום על תוכנית פעולה עם האו"ם לשם סיום ומניעה של ההרג והפגיעה של ילדים ואת התקיפות בבתי ספר ובתי חולים, ולפעול עם הנציג המיוחד של מזכ"ל האו"ם לענייני ילדים וסכסוכים מזוינים במטרה להסדיר בדחיפות אמצעים לשיפור ההגנה על ילדים;

(g) לשתף פעולה ולתמוך בעבודתה של אונר"א במתן שירותי חינוך ובריאות לילדים פלסטינים; להפסיק את ההרס והתקיפות על בתי ספר המופעלים על ידי אונר"א בעזה; ולהבטיח את הבטיחות של פעולות אונר"א בכל רחבי השטחים, לרבות מזרח ירושלים;

(h) להעריך את השפעת הנוכחות הצבאית ומדיניות הכיבוש של המדינה החברה על ילדים בשטחים, לרבות מגבלות התנועה שלה, ולהבטיח כי טובת הילדים נשקלת במלואה במסגרת המשטר הצבאי שלה בשטחים;

(i) לאסוף נתונים לצורך מעקב אחר קורבנות אזרחיים, בפילוח לפי סוג הנשק שבו נעשה שימוש, גיל, מין, מוגבלות ומאפיינים רלוונטיים אחרים, כדי להעריך את הנזק הבין-מגזרי לילדים שנגרם עקב השימוש בחומרי נפץ באזורים מאוכלסים;

(j) לבחון את המדיניות המיושמת בשטחים שהיא בעלת השפעה מפלה על לידות פלסטיניות, ולתקן אותה כדי להבטיח הגנה מלאה מפני אפליה ואלימות מבוססת מגדר.

הפרות זכויות ילדים לפי האמנה ברצועת עזה

52. הוועדה מגנה, באופן חריף ביותר, את התקיפות של המדינה החברה נגד מטרות אזרחיות ברצועת עזה, אשר הובילו למותם של יותר מ-16,756 ילדים ופגיעתם של לפחות 6,168 ילדים בעזה בין ה-7 באוקטובר 2023 ל-10 בספטמבר 2024, כשאלפים נוספים נחשבים מתים מתחת להריסות. הוועדה מביעה דאגה עמוקה לגבי:

(a) המספר הגבוה באופן שערורייתי של ילדים בעזה שממשיכים להיהרג, להיחבל, להיפצע, להיעלם, להיעקר ממקום מגוריהם, להתייתם ולסבול מרעב, תת תזונה ומחלות, כמו גם מהעקירות הרבות של אוכלוסיית עזה, כתוצאה מהתקיפות חסרות האבחנה וחסרות המידתיות של המדינה החברה בעזה תוך שימוש בפצצות בעלות השפעה רחבת היקף באזורים מאוכלסים בצפיפות, ומניעת הגישה מסיוע הומניטרי, כאשר לפחות מיליון ילדים שהועתקו ממקום מגוריהם, 21,000 ילדים דווחו כנעדרים, 20,000 ילדים איבדו הורה אחד או את שניהם, 17,000 ילדים בלתי מלווים או שהופרדו ממשפחותיהם בעזה, עשרות מקרי מוות עקב תת תזונה, ו-3,500 ילדים בסיכון למוות עקב תת תזונה ומחסור במזון;

(b) התקפות והרס בתי חולים, בתי ספר, בנייני מגורים, מחנות פליטים ותשתיות חיוניות, לרבות תחנות כוח ומכלי מים, על ידי הכוחות החמושים, המגבילים את הגישה לשירותי בריאות, חינוך ודיור עבור כמעט מיליון ילדים החיים בעזה.

53. **בשים לב להחלטות 2712 (2023), 2720 (2023), 2728 (2024) ו-2735 (2024) של**

מועצת הביטחון של האו"ם, הוועדה חוזרת על המלצותיה הקודמות²⁶ וקוראת למדינה החברה:

(a) להבטיח את זכותם של כל הילדים הפלסטינים לחיים, הישרדות והתפתחות, לרבות על ידי הפסקה מיידית של ההרג ופציעת ילדים פלסטינים בעזה, הבטחת גישה בטוחה ובלתי מוגבלת של סיוע הומניטרי לרצועת עזה ובתוכה, ומתן אפשרות להכניס את כל חומרי הבנייה הדרושים למשפחות פלסטיניות לבנייה מחודשת של בתים ותשתיות אזרחיות וציבוריות;

(b) לנהוג באיפוק מרבי ולהשתמש בכוח קטלני מכוון רק כאשר הוא בלתי נמנע כדי להגן על חיים, וליישם אמצעי מניעה והגנה במטרה למזער נזק ופגיעות המשפיעות על ילדים;

(c) להעניק סיוע דחוף לאלפי ילדים שנפצעו או נחבלו כתוצאה מהתקיפות הצבאיות, על ידי אספקת הציוד הנחוץ וסיוע רפואי ייחודי למתן מענה לצורכיהם, ומתן תמיכה ליתומי מלחמה;

(d) לטפל ולהיאבק בתת התזונה החמורה בקרב ילדים, למנוע מקרי מוות הקשורים לתת תזונה, ולהבטיח את הגישה למזון ולטיפול רפואי לכל הילדים שנפגעו.

(e) להפסיק לאלתר את כל ההתקפות נגד בתי ספר, בתי חולים ומתקנים רפואיים, לרבות אמבולנסים ואנשים מוגנים, בהתאם לחובותיה במסגרת הדין ההומניטרי ודיני זכויות האדם הבין-לאומיים; לאפשר בנייה מחדש של אלה שהותקפו; ולנקוט בכל האמצעים הנחוצים על מנת למנוע תקיפות עתידיות על בתי חולים ובתי ספר ולהבטיח את ביטחון הילדים בסביבות אלה; ולאמץ את הצהרת בתי הספר הבטוחים;

(f) להבטיח גישה בטוחה, מהירה ללא הפרעות של סיוע הומניטרי ועובדים הומניטריים בכל רחבי רצועת עזה, ולכבד את מערכת ההודעות ההומניטריות במטרה למקסם את בטיחותם של פעולות הסיוע והעובדים ההומניטריים;

(g) להבטיח אספקה של דלק וציוד חיוני אחר למתקני טיפול רפואי וכי בתי החולים יכולים לספק טיפול רפואי נדרש ותזונה לילדים ולמטופלים אחרים;

(h) להסיר את האיסור על פינוי רפואי מעזה, במטרה להבטיח כי כל הילדים שנפגעו יכולים לקבל טיפול רפואי הולם;

(i) להבטיח את זכותם של ילדים פלסטינים שנעקרו מבתיהם בעזה לאיחוד משפחות, וכי ילדים בלתי מלווים ומופרדים, והוריהם יקבלו מידע על מקום הימצאם של בני משפחותיהם;

(j) לנקוט באמצעים ממוקדים כדי להבטיח כי ילדים שנולדו בעזה יירשמו מייד לאחר לידתם ולמנוע אובדן זהות של ילדים שהופרדו מהוריהם, לרבות ילדים פצועים ללא בני משפחה ששרדו.

הפרות של זכויות ילדים לפי האמנה בגדה המערבית הכבושה (כך במקור – א.ר.), לרבות מזרח ירושלים

54. הוועדה מביעה דאגה עמוקה לגבי:

(a) העלייה במספר הילדים שהיו נתונים לכוח קטלני בלתי חיוני ובלתי מידתי מצד כוחות הביטחון הישראליים, לרבות כתוצאה ממספר גדל והולך של מבצעים צבאיים והשימוש בתקיפות אוויריות ונשק כבד, באיו"ש, לרבות מזרח ירושלים ובמחנות הפליטים בג'נין, טול כרם ושכם; ההרג של 147 ילדים פלסטינאים על ידי כוחות הביטחון הישראליים מאז אוקטובר 2023; ובכמה מקרים, החזקת גופותיהם על ידי הכוחות החמושים;

(b) העלייה במספר מקרי ההרג והאלימות נגד ילדים פלסטינים שבוצעו על ידי מתנחלים, בפרט בהקשר של הרחבת ההתנחלויות; כישלונם המתמשך של כוחות הביטחון הישראליים למנוע תקיפות של מתנחלים ולהגן על ילדים מפניהן והפטור מעונש למבצעי העבירות;

(c) העקירה ממקום המגורים של יותר מ-1,000 ילדים עקב פעולות צבאיות, אלימות מתנחלים והריסות בתים עונשיות;

²⁶CRC/C/ISR/CO/2-4; פסקה 26; CRC/OPAC/ISR/CO/1, סעיף 11(a); CRC/C/15/Add.195, סעיף 32(c) ו-(d).

(d) ילדים השוהים במקלטי חירום לא בטוחים, ללא אמצעים להבטיח את טובתם או למניעת אלימות, לרבות אלימות על רקע מגדרי;

(e) דיווחים על הטרדות ואלימות כלפי ילדים, לרבות ילדות, על ידי כוחות צבא ישראלים ומתנחלים;

(f) הסגירה המוחלטת או הגבלות שעות העבודה במרבית נקודות הביקורת בין איו"ש למזרח ירושלים, והאופי המפלה וההשפעה הבלתי מידתית של הגבלות התנועה על הזכויות של ילדים, לרבות מקרים שבהם הגבלות על התנועה הובילו לפגיעה או לאובדן חיים;

(g) איומים על הזכות לחינוך של ילדים באיו"ש עקב מימון בלתי מספיק, מחסור בבתי ספר, סיבות ביטחוניות וסגירת בתי ספר עקב פעולות צבאיות של המדינה החברה.

55. הוועדה קוראת למדינה החברה לשקול את השפעת פעולותיה הצבאיות, המדיניות והפרקטיקות המפלגות שלה באיו"ש, לרבות מזרח ירושלים, על זכויות האדם של ילדים פלסטינים, ובפרט:

(a) להפסיק את הפשיטות והתקיפות הצבאיות על ערים, כפרים ומחנות פליטים פלסטיניים, למנוע מקרים של שימוש מופרז בכוח ולהבטיח ציות להוראות המשפט הבין-לאומי לזכויות אדם והגנה על ילדים במהלך פעולות ביטחון באיו"ש;

(b) להחזיר לאלתר את גופותיהם של ילדים פלסטינים שנהרגו ולהפסיק את ההגבלות על לוויית של פלסטינים וטקסי האבלות;

(c) להבטיח את הסדר הציבורי, להפסיק את התקיפות נגד ילדים ומשפחותיהם על ידי מתנחלים, ולעצור לאלתר את פרקטיקת אספקת הנשק למתנחלים וגיוסם לשירות המילואים של כוחות הביטחון הישראליים;

(d) לחקור ולהבטיח נשיאת אחריות על כל מעשי האלימות שבוצעו על ידי מתנחלים נגד ילדים פלסטינים;

(e) למנוע את העקירה הכפויה של ילדים פלסטינים ולהבטיח את הציות למשפט הבין-לאומי על ידי הגנה על ילדים אלה מפני עקירות אלה;

(f) להבטיח את בטיחותם וההגנה של ילדים השוהים במקלטים ובמקומות דיור זמניים אחרים, לרבות באמצעות נקיטת אמצעים ממוקדים למניעת אלימות וטיפול בדאגות בטיחותיות הקשורות לחוסר פרטיות, צפיפות יתר ותאורת לילה בלתי מספקת;

(g) לבצע חקירה מלאה ועצמאית של כל מקרי האלימות, לרבות הטרדה ואלימות על רקע מגדרי, נגד ילדים, שבוצעו על ידי כוחות חמושים ומתנחלים; העמדת מבצעי העבירות לדין; ומתן פיצוי, שיקום ושירותי שילוב חברתי לקורבנות;

(h) למנוע הפרות של הזכות לחיים כתוצאה מהגבלות על התנועה, בפרט השימוש בתחמושת חיה על ידי כוחות הביטחון הישראליים, ולחקור ולהעמיד לדין באופן מיידי את האחראים לאירועים שבהם הגבלות התנועה הובילו לפגיעה או לאובדן חיי ילדים;

(i) לבטל את הגבלות התנועה הפוגעות בגישתם של ילדים לחינוך, לבריאות ולשירותים חיוניים אחרים, ולהגביר את השקיפות והתקשורת בנוגע לשיטות הפעולה של כוחות הביטחון בנקודות ביקורת ובמחסומים כדי למנוע אכיפה מפלה;

(j) לחזק את האמצעים לטיפול במחסור בבתי ספר במזרח ירושלים ולהסיר את כל ההגבלות על חופש התנועה המונעות מילדים וממורים פלסטינים את הגישה לבתי ספר;

(k) להבטיח כי ילדים יכולים להגיע לבית הספר ללא הטרדה, הפחדה או אלימות, לרבות על ידי הפסקת התקפות של מתנחלים נגד בתי ספר והשימוש בבתי ספר כעמדות תצפית ומרכזי מעצר, ולהבטיח כי המתנחלים וכוחות הביטחון האחראים לאלימות יישאו באחריות.

מענה השלמות לפרוטוקול האופציונלי בנושא מעורבות ילדים בסכסוך מזוין

56. תוך ציון דאגה עמוקה מפני השימוש המתמשך בילדים כמגנים אנושיים ומודיעים, כפי שמפורט בדוח משנת 2023 של המזכיר הכללי בנושא ילדים וסכסוכים מזוינים, ולכך שסרבני מצפון המבקשים פטור חייבים לעשות זאת כשהם עדיין ילדים,

הוועדה מזכירה את המלצותיה הקודמות²⁷ וממליצה כי המדינה החברה:

- (a) תמנע ותאכוף ביעילות את האיסור על השימוש בילדים כמגנים אנושיים ומודיעים, ותבטיח כי מבצעי העבירות יועמדו לדין ויענשו בעונשים התואמים את חומרת פשעיהם;
- (b) תבטיח כי המדיניות שלה בדבר גיוס חובה עולה בקנה אחד עם הוראות הפרוטוקול האופציונאלי, לרבות סעיף 2, ותשקול את העלאת גיל המינימום להתנדבות לשירות בכוחות הביטחון ל-18 שנים;
- (c) תבטיח כי כל החינוך הצבאי מנוהל בהתאם לערכי זכויות האדם והוראות סעיף 29 לאמנה, וכי התוכן החינוכי של תוכניות אלה ממשיך להיות בפיקוחו של משרד החינוך;
- (d) תאמץ את עקרונות והתחייבויות פריז בדבר ילדים המזוהים עם כוחות חמושים או קבוצות חמושות;
- (e) תמשיך לשתף פעולה עם הנציגה המיוחדת של המזכיר הכללי של האו"ם עבור ילדים וסכסוך מזוין;
- (f) תבטיח כי הוועדה הצבאית המיוחדת הבוחנת בקשות לפטור משירות צבאי על רקע התנגדות מצפונית, תכלול לפחות אדם אחד בעל מומחיות בזכויות ילדים ובפסיכולוגיית ילדים.

L. אשרור הפרוטוקול האופציונלי בדבר נוהל הגשת תלונות

57. הוועדה ממליצה כי המדינה החברה תאשר את הפרוטוקול האופציונאלי בדבר הגשת תלונות פרטניות.

M. אשרור מסמכי זכויות אדם בין-לאומיים

58. הוועדה ממליצה כי המדינה החברה, במטרה להוסיף ולחזק את יישומן של זכויות ילדים, תשקול את האשרור של האמנה הבין-לאומית בדבר הגנה על כל בני האדם מפני היעלמות כפויה, האמנה הבין-לאומית בדבר הגנה על זכויותיהם של כל מהגרי העבודה ובני משפחותיהם, והפרוטוקול האופציונאלי השני לאמנה הבין-לאומית בדבר זכויות אזרחיות ופוליטיות שנועדה לבטל את עונשי המוות.

V. יישום דיווח

A. מעקב והפצה

59. הוועדה ממליצה כי המדינה החברה תנקוט בכל האמצעים המתאימים על מנת להבטיח כי ההמלצות הנכללות במסקנות המסכמות הנוכחיות ייושמו במלואן וכי גרסה ידידותית לילדים תופץ ותהיה נגישה באופן נרחב לילדים, לרבות אלה המצויים במצבים מוחלשים. הוועדה גם ממליצה כי הדו"חות התקופתיים, המשולבים השישי והשביעי ומסקנות מסכמות אלה יהיו זמינים באופן רחב בשפות המדינה.

B. הדו"ח הבא

60. הוועדה תקבע ותודיע, בבוא העת, על תאריך היעד לדוח התקופתי השמיני של המדינה החברה, בהתאם ללוח הזמנים הצפוי לדיווח, המבוסס על מחזור בדיקה של שמונה שנים ולאחר אימוץ רשימת נושאים ושאלות מקדימות טרום דיווח, אם רלוונטי, עבור המדינה החברה. על הדו"ח לעמוד בהנחיות הדיווח²⁸ האחידות הספציפיות לאמנה של הוועדה, ולא לחרוג מ-21,200 מילים²⁹. ככל שיוגש דוח החורג ממגבלת המילים שנקבעה, המדינה החברה תתבקש לקצר את הדו"ח. ככל שהמדינה החברה אינה בעמדה המאפשרת בדיקה והגשה מחדש של הדו"ח, לא ניתן להבטיח את תרגומו לצורך בחינתו על ידי הוועדה.

²⁷ CRC/C/OPAC/ISR/CO/1

²⁸ CRC/C/58/Rev.3

²⁹ החלטת האסיפה הכללית 68/268, סעיף קטן 16.
